

N:o 36.

Ank. till Riksd. kansli den 12 maj 1908, kl. 1 e. m.

Andra Kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande n:o 9, i anledning af väckta motioner angående skrifvelse till Konungen i fråga om anordnande af en låneanstalt för kommuner inom riket m. m.

Till utskottets behandling hafva blifvit hänvisade 1:o) en af herr Rune m. fl. väckt motion, n:o 216, hvaruti motionären hemställer, att Riksdagen ville besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida och på hvilket sätt en allmän lånekassa för Sveriges kommuner kan inrättas och, såvida utredningen därtill gifver anledning, vidtaga de åtgärder, som för kassans bringande till stånd kunna erfordras, 2:o) en af herr Jeansson i Kalmar m. fl. väckt motion, n:o 252, hvaruti föreslås att i skrifvelse hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, under hvilka villkor allmänna hypotekskassan för Sveriges städer skulle kunna af staten erhålla en grundfond å exempelvis trettio millioner kronor i af staten utgifna räntebärande obligationer för att därigenom sättas i stånd att på fullt tillfredsställande sätt tillgodose kommunernas och fastighetsägarnes i städer och stadsliknande samhällen

Bih. till Riksd. Prot. 1908. 8 Saml. 2 Afd. 2 Band. 35 Häft. (N:o 36).

lånebehof och 3:o) en af herr Johansson i Jönköping väckt motion, n:o 268, hvaruti föreslås, att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, *dels huruvida och under hvilka villkor* Allmänna hypotekskassan för Sveriges städer skulle kunna af staten erhålla, i af staten utgifna räntebärande obligationer, en grundfond af sådan storlek, att hypotekskassan därigenom sattes i stånd att på ett tillfredsställande sätt tillgodose kommunernas och fastighetsägarnes i städer och med dem jämförliga samhällen lånebehof, *dels ock*, om denna utredning skulle gifva vid handen, att dessa lånebehof ej lämpligen kunna tillgodoses af en för dem gemensam kreditanstalt, *huruvida och på hvilka villkor* staten skulle kunna på nyss angifna sätt garantera *såväl* en lånekassa för rikets kommuner *som äfven* Allmänna hypotekskassan för Sveriges städer för att sätta dem i stånd att på ett fullt effektivt sätt fylla, den förra kommunernas, och den senare fastighetsägarnes i städer och med dem jämförliga samhällen kreditbehof.

Motionernas
motivering.

Herr *Rune* har till stöd för sin motion anført följande:

»Vid 1907 års riksdag väckte undertecknad motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående inrättande af en allmän lånekassa för rikets kommuner.

Till stöd för motionen anförde jag följande:

På senare tider hafva Sveriges kommuner funnit sig böra alltmera åtaga sig utförandet af en del större allmännyttiga företag, hvilkas åvägbringande förr ansågs tillkomma enskild företagsamhet. Sådana företag utföras i våra dagar i allmänhet i den omfattning och med den hänsyn till kommande tidens större kraf, att kostnaderna blifva större än att de kunna under kortare tid af de skattskyldiga betalas. Ofta är därjämte fallet, att de med sådana företag afsedda ändamål först långt efter utförandet till fullo ernås och att företaget därigenom kan anses mera gagna en kommande generation än den, som bragt detsamma till utförande. Vid sådant förhållande måste det vara lika nödvändigt som rättvist att på en längre följd af år fördela kostnaderna, och för att ernå detta måste i allmänhet lånevågen anlitas. Att detta också särskildt på senare tider skett i mycket stor utsträckning, kan inhämtas af statistiska centralbyråns redogörelse för kommunernas finanser. Uti denna redogörelse uppgifves kommunernas sammanlagda skuldsumma vid slutet af nedannämnda år till följande belopp:

1885	129,984,967	kronor
1886	136,094,151	»
1887	141,566,898	»
1888	144,321,988	»
1889	142,987,365	»
1890	154,895,691	»
1891	164,825,031	»
1892	175,138,725	»
1893	182,845,887	»
1894	191,572,909	»
1895	192,189,275	»
1896	188,543,622	»
1897	194,206,247	»
1898	204,645,413	»
1899	226,609,117	»
1900	245,674,193	»
1901	273,529,532	»
1902	302,882,786	»
1903	327,133,214	»

Dessa siffror visa, att kommunernas skuldsättning alltjämt ökas, och antagligt är väl, att kommunerna i framtiden måste åtaga sig lösandet af allt flera och allt större samhällliga uppgifter, hvarigenom skuldsättningen kommer att snarare ökas än minskas. Den ökade skuldsättningen behöfver emellertid ej vara oroande, då man ju är berättigad antaga, att de upplånade penningarna städse användas uteslutande till ändamål, hvilka åt kommunerna och deras medlemmar bereda motsvarande förmåner och större ekonomisk bärkraft. Då nu kommunernas lånebehof äro så stora, måste det vara synnerligen viktigt, att deras upplåning kan ske på det för låntagarna i alla afseenden fördelaktigaste och billigaste sätt.

Känt är, att nödigt kapital till billigaste ränta tack vare statens medverkan bereds vår jordbruksnäring genom inrättandet af allmänna hypoteksbanken, och sannolikt är, att en på liknande grunder fotad allmän lånekassa för Sveriges kommuner bäst skulle bereda möjlighet till fördelaktigaste upplåning för kommunala behof. För att en sådan kassa skulle kunna å den stora penningmarknaden upplåna erforderliga medel mot den lägsta möjliga ränta och därigenom i sin ordning förmå tillhandahålla kommunerna lån på billigaste villkor, är dock nödigt, att

lånekassan understöddes af statens egen kredit. Så har med framgång och utan någon som helst uppoffring från statens sida skett i fråga om allmänna hypoteksbanken, och minst lika stor anledning har staten att understödja en kommunal lånekassa. Allmänna hypoteksbanken främjar ju ett mera enskildt intresse, ehuru visserligen ett synnerligen beaktansvärdt sådant — jordbruksnäringens — under det att nu ifrågasatta lånekassa skulle bereda fördelar åt Sveriges kommuner, hvilka ju fullgöra nära nog statliga uppgifter och i hvilka alla samhällsmedlemmar äro intressenter.

Det synes mig icke förmätet att hysa den förhoppning, att en af statens kredit understödd och på ändamålsenligt sätt ordnad kommunal låneanstalt skulle kunna bereda kommunerna lån, för hvilka räntan med ända till en half procent understege räntan å de billigaste på senare tider erhållna kommunlån. I fråga om den stora mängden mindre kommuner, hvilkas lån ofta upptagits på jämförelsevis ofördelaktiga villkor, komme räntebesparingen helt visst att uppgå ända till inemot en hel procent. Och då det här gäller lånesummor på några hundra millioner kronor, inses lätt hvad en sådan låneanstalt kunde inbespara för Sveriges kommuner. Lämpligt vore väl, att äfven landstingen, hvilka vid slutet af år 1903 upptagit lån till ett sammanlagdt belopp af 8,134,686 kronor, borde beredas möjlighet att uti den ifrågasatta lånekassan erhålla lån.

För att frågan om en sådan allmän lånekassa skall kunna på lämpligaste sätt lösas, erfordras emellertid en grundlig utredning af alla de förhållanden, som på saken hafva inverkan, och en sådan utredning bör enligt min åsikt lämpligast åvägbringas af Kungl. Maj:t. Därvid torde äfven beaktas, att vissa ändringar uti kommunallagarna kunna blifva nödiga för att noggrannare reglera kommunernas rätt att låna samt närmare bestämma sättet att af en kommun uttaga fordran.

Redan vid 1885 års riksdag väckte inom Andra Kammarerna herr E. von der Lancken motion om utredning af förevarande fråga. Motionen blef dock på hemställan af kammarens tredje tillfälliga utskott af kammarerna afslagen. Såsom skäl för afstyrkandet anförde utskottet hufvudsakligen, att, vare sig den ifrågasatta lånekassan i större eller mindre mån anordnades under statens kontroll och garanti eller såsom en gemensam hushållsangelägenhet för de kommuner, som däraf skulle komma att be- gagna sig, hvilket senare förutsatte en gemensam ansvarighet dessa kommuner emellan, så kunde man likväl befara, att en dylik anordning skulle genom lättheten för kommunerna att få sina förbindelser på bekväma

villkor placerade betänkligt öka farten af den kommunala skuldsättning, som mången redan funnit vara betänkelig nog. Enligt utskottets mening kunde också ifrågasättas, om statens inblandning i kommunernas angelägenheter medelst lämnandet af garanti för dessas förbindelser vore lämplig och nyttig och om det kunde vara välbetänkt att utsträcka kommunernas enligt gällande bestämmelser gemensamma hushållsangelägenheter, sådana desamma vid kommunallagarnes tillämpning ansetts böra fattas, ända därhän, att kommunerna skulle kunna ikläda sig ansvarighet för hvarandras förbindelser. Utskottet påpekade vidare, hurusom de olika kommunerna med hänsyn både till det sätt, hvarpå de sköta sina affärer och till deras finansiella ställning, äro förtjänta af en högst olika kredit. De större kommunerna, som kunde betinga sig de fördelaktigaste villkoren för sin upplåning, skulle näppeligen finna med sin fördel förenligt att ingå uti den ifrågakämda lånekassan, och då statsmakterna icke torde vilja göra de lånesökande kommunernas inträde i kassan obligatoriskt, så skulle densamma sålunda komma att anlitas företrädesvis af de mindre god kredit ägande kommunerna, hvilket skulle oförmånligt inverka på den kredit, lånekassans obligationer skulle komma att åtnjuta. Vid sådant förhållande funne utskottet det vara tvifvelaktigt, om den ifrågakämda lånekassan verkligen skulle blifva i tillfälle att, på samma gång hon hade att bära kostnaderna för sin förvaltning, erbjuda kommunerna lån på väsentligen fördelaktigare villkor än dem, kommunerna i allmänhet själfva kunde bereda sig.

Enligt mitt förmenande kan ifrågasättas, huruvida utskottets ofvan omförmälda skäl till motionens ogillande, äfven om hänsyn tagas till de år 1885 rådande förhållanden, kunna anses hållbara. Säkert synes mig åtminstone, att utvecklingen under tiden från år 1885 intill våra dagar gått i sådan riktning, att man näppeligen kan anse, att de anförda skälen nu kunna tillräckligt motivera ett afslag på en föreslagen utredning i saken. Erfarenheten har visat, att för kommunerna, äfven för mindre sådana, någon svårighet att upptaga nödiga lån numera icke förefinnes. Fog saknas sålunda för det antagande, att kommunerna genom en för dem afsedd allmän lånekassas inrättande skulle skuldsätta sig mera än hvad som kan vara förenligt med ett klokt handhafvande af deras ekonomi. Då därjämte mig veterligt aldrig en svensk kommun visat sig urständssatt att fullgöra sina förbindelser, synes det icke behöfligt föreskrifva, att de kommuner, hvilka uti kassan erhållit lån, skulle solidariskt ansvara för kassans förbindelser, men väl att kassan årligen skulle afsätta skäligt belopp till en reservfond, ur hvilken medel kunde

tagas till betäckande af någon möjligen inträffande förlust. Risk eller olägenhet för de större kommunerna att ingå såsom låntagare i kassan kan ju under sådana förhållanden icke förefinnas. Fastmera torde det vara sannolikt, att kassan, om den på ändamålsenligt sätt anordnas och väl skötes, skall blifva i stånd att utlämna lån på ännu billigare villkor än dem, de större kommunerna kunna vid sina lånetransaktioner själfva betinga sig och att därför äfven dessa kommuner skola finna fördelaktigt att uti kassan upptaga sina lån.»

Motionen öfverlämnades för utredning till Andra Kammarens femte tillfälliga utskott, som tillstyrkte skrifvelseförslaget. Fyra ledamöter af utskottet hemställde dock uti afgifven reservation om afslag å detsamma. Utskottets utlåtande föredrogs uti Andra Kammaren den 17 april 1907, därvid kammaren afslog utskottets hemställan och den väckta motionen.

Af de skäl, som under debatten anfördes emot motionen, har jag icke kunnat öfvertygas om att icke anordnandet af en allmän lånekassa för Sveriges kommuner skulle för dessa medföra afsevärda ekonomiska fördelar, och jag tager mig därför friheten ånyo för Riksdagen framlägga förslaget.

Den ekonomiska kris med därpå föranledd penningknapphet, som här i vårt land inträffade i slutet af nästlidet år och ännu pågår, synes mig hafva så tydligt visat, hvilka svårigheter under nuvarande förhållanden kunna uppstå för kommuners upplåning af penningar mot skälig ränta, att äfven de, som förut ansett något behof af en sådan låneanstalt icke förefinnas, borde hafva blifvit öfvertygade om motsatsen. Enligt mitt förmenande har det dessutom visat sig som en verklig fara för vårt penningväsen i allmänhet, att ofonderade kommunlån till högst betydliga belopp tynga våra penninginrättningar, ett förhållande, som helt visst till stor del varit orsak till den penningknapphet, som här i landet för närvarande råder. En allmän kommunal lånekassa skulle därför otvifvelaktigt visa sig nyttig icke blott genom att bereda kommunerna billigare lån än dem, de hittills kunnat förskaffa sig, utan äfven genom att i penningknappa tider göra det möjligt och lättare för våra banker att tillhandahålla den legitima handeln och industrien erforderligt rörelsekapital utan att i alltför hög grad behöfva anlita tillfälliga utländska krediter. Efter den nu pågående penningkrisens slut inträffa sannolikt tider med låga räntesatser, och det synes mig därför vara af stor vikt, att, därest en kommunal lånekassa skall inrättas, detta sker snarast möjligt, på det att kassan må redan i början af sin tillvaro kunna anskaffa erforderliga penningar på billigaste villkor.

På grund af nu onförmälda förhållanden och då under den nästlidne

höst här i Stockholm sammanträdande kommunalkongressen det visat sig, att bland Sveriges kommunalmän intresset för en sådan lånekassa som den ifrågasatta vore synnerligen lifligt och allmänt, har jag ansett mig böra redan nu återkomma med motion i ämnet.

Uti flera främmande länder har den kommunala upplåningen underlättats och ordnats.

I Danmark inrättades redan år 1899 »Kreditforeningen af kommuner i Danmark», hvilken förening enligt stadgarna har till uppgift att lämna sina medlemmar lån. Medlemmarne utgöras af danska kommuner.

Finland äger visserligen ingen allmän lånekassa för kommunerna, men ur de ganska stora fonder, öfver hvilka finska staten förfogar, erhålla kommunerna dels bidrag, dels låneunderstöd mot jämförelsevis billig ränta efter ansökan, som ställes till senaten och af densamma pröfvas.

I England hafva ett mindre antal stora städer själfva ordnat sin kommunala upplåning, men den stora mängden af engelska kommuner tillhandahållas af engelska staten lån till mycket billiga villkor. För anskaffande af härför nödiga medel till billigast möjliga räntefot har engelska staten anordnat särskild inlåning.

De franska kommunerna erhålla i allmänhet på särdeles billiga villkor lån af hypoteksbanken Crédit Foncier. En franska statens depositions-kassa utlämnar emellertid också sådana lån.

Vid en år 1863 uti Italien upprättad statens depositions-kassa har genom lag af den 24 april 1898 inrättats en särskild afdelning för förmedling af provinsernas och kommunernas lån.

Önskligt vore, om det utskott, till hvilket motionen remitteras, ville låta infordra fullständiga uppgifter från Sveriges kommuner angående deras låneförhållanden. Härigenom torde man kanske tydligt nog finna, huruvida upplåningen för närvarande sker på för kommunerna fördelaktiga villkor.»

Herr *Jeansson* har till stöd för sin motion anfört följande:

»Sverige är som bekant ett på naturliga tillgångar och därmed sammanhängande utvecklingsmöjligheter synnerligen rikt, men på rörligt kapital ganska fattigt land. Behofvet af utländskt kapital för en mångfald af olika ändamål är därför mycket stort; och på olika sätt har man sökt fylla detsamma. Så hafva t. ex. en hel del af våra banker skaffat sig betydande krediter hos utländska banker i form af trasseringskrediter, pensionering af växlar och dylikt. Men detta har visat sig vara ett synnerligen illa valdt sätt, ty under det att de kreditbehof, som i vårt land

behöfva fyllas, i regel kräfva försträckningar på lång tid, hafva nyssnämnda utländska krediter vanligen erhållits endast på korta tider, exempelvis tre månader. Under svåra penningtider bli dylika krediter ofta nog uppsagda, och när det då gäller att betala åter hvad man lånat, uppstå lätt stora besvärligheter såväl för de låntagande bankerna som i kanske ännu högre grad för deras gäldenärer. Det är därför önskligt, att, såsom en framstående bankman och ledamot af Första Kammaren nyligen påpekat, detta sätt att skaffa utländskt kapital icke användes i någon större omfattning. Ett annat och för de inhemska lånebehofven mera afpassadt sätt att skaffa dylikt kapital är att upplåna det mot obligationer, ställda på återbetalning under en lång följd af år. På detta sätt har svenska staten och den af staten på visst sätt garanterade Allmänna hypoteksbanken på, tack vare svenska statens goda kredit, billiga villkor å den utländska penningmarknaden upplånat betydande belopp till fyllande af statens egna och den jordägande befolkningens behof.

Det finns emellertid äfven andra mycket betydande kreditbehof, till hvilkas fyllande medels anskaffande af långa och billiga lån på den utländska penningmarknaden det voro högeligen önskvärdt, att staten lämnade sitt stöd på liknande sätt som till hypoteksbanken. Bland dessa kreditbehof torde man med all rätt kunna sätta i främsta rummet våra kommuners och våra stadsfastighetsägares.

Hvad våra *kommuner* beträffar, får det väl anses ostridigt, att de allmänna uppgifter de ha att fylla, äro så viktiga, att staten med allt skäl bör skänka dem sitt stöd, då det gäller att kunna på billigaste möjliga villkor anskaffa de medel, som för dessa uppgifters fyllande erfordras, så snart det kan ske utan någon uppoffring från statens sida.

Och att staten, under nyssnämnda förutsättning, äfven bör understödja de sträfvanden, som gå ut på att åt *stadsfastighetsägarna* anskaffa lån på billiga villkor, måste nog också anses vara med statens intressen öfverensstämmande. Ty behofvet af goda och billiga bostäder för en, ofta under ganska ogynnsamma ekonomiska villkor lefvande stadsbefolkning är så tydligt framträdande, att dess fyllande såväl af ekonomiska som sociala skäl, är ett verkligt statsändamål. Och ett med afseende å tillsynen öfver de belånade fastigheterna väl ordnad och med billiga pengar arbetande fastighetskreditsystem medverkar otvifvelaktigt till beredande af goda och billiga bostäder.

Ett dylikt fastighetskreditsystem är ej minst i dessa tider så mycket mera af behofvet påkalladt, som svårigheterna för fastighetsägarna att få

sina inteckningar belånade i bankerna äro särdeles stora, då de enskilda bankerna ej numera såsom förr behöfva inteckningar såsom grundfondshypotek, och inga af våra vanliga banker egentligen kunna vara intresserade af att belåna inteckningar, alldenstund dessa i motsats till växlar ej kunna vid förefallande behof i sin tur i regel belånas. Under kristid såsom nu, då bankerna kunna blifva nödsakade att uppsäga inteckningar som kanske varit belånade hos dem i åratal, och fastighetsägaren endast med största möda om ens alls, kan få dem placerade på annat håll, framträder tydligast behofvet af en kreditanstalt, där fastighetsägare alltid med visshet kunna påräkna få sina goda inteckningar belånade på längre tid.

Önskvärdheten af statens understöd för ordnandet af stadsfastighetskrediten gjorde sig redan för cirka 50 år sedan gällande och krafvet därpå framställdes inom den kommitté, på hvars förslag af den 2 februari 1860 hypoteksbankens organisation grundar sig, af grosshandlaren Gust. Lallerstedt, som i särskildt afgifven reservation yrkade, att hypoteksföreningar emellan fastighetsägare i städerna skulle få vinna inträde i hypoteksbanken. Detta blef emellertid icke af Rikets ständer medgifvet, enär man, i enlighet med den af kommitténs flertal uttalade åsikten, ansåg ett dylikt medgifvande innebära risk för staten alldenstund stadsfastigheter förmenades vara till sitt värde mera växlande än jordbruksfastigheter, af hvilket skäl man också, då solidarisk ansvarighet ansågs böra föreskrivas hypoteksbankens delägare emellan, fann det orättvist att i dylik ansvarighet sammanföra tvenne i följd af den förmenta skiljaktigheten i säkerhetens beskaffenhet olikställda grupper af låntagare. En af herr Lallerstedt vid 1863 års riksdag väckt motion om upprättande af en särskild hypoteksbank för rikets städer och köpingar vann visserligen borgarståndets bifall, men afslogs af de öfriga ständerna. Och har man kanske att söka orsaken till detta afslag ej blott i ofvan nämnda principiella betänkligheter, utan ock i en viss intresse-motsats emellan land och stad.

Sedan den tiden har emellertid mycket förändrats. Nu erkännes nog allmänt, att städernas fastighetsvärden äro i stabilitet fullt jämställda med jordbruksegendomarnes, hvarför det ej innebär större risk för staten att stödja en hypoteksinrättning för stadsfastigheter än en sådan för jordbruksfastigheter, och intresse-motsatsen mellan land och stad synes, till vårt lands lycka, vara på god väg att försvinna, hvilket allt gör, att den åsikten nog torde vara allmänt utbredd, att det endast skulle vara en skyldig gärd af rättvisa, om vår stadsbefolkning nu erhöle statens stöd för ordnande af

sin fastighetskredit, på samma sätt som vår landtbefolkning redan för cirka 50 år sedan erhöll det.

De motioner, som vid innevarande riksdag väckts dels om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående inrättande genom statens försorg af en allmän lånekassa för rikets kommuner och dels om anslag för åvägabringande af utredning i fråga om upprättande af en hypoteksbank för rikets städer och med dem jämförliga samhällen, torde af ofvan anförda skäl till sina syften vara förtjänta af Riksdagens synnerliga uppmärksamhet. Emellertid torde det vara synnerligen olämpligt att för ernående af dessa syften upprätta två skilda offentliga kreditanstalter, hvilka skulle vid sidan af riksgäldskontoret och hypoteksbanken på den utländska penningmarknaden söka afsättning för sina obligationer. Tvifvelsutän skulle detta verka mindre fördelaktigt ur kreditsynpunkt. Därtill kommer, att förvaltningskostnaderna för två kreditanstalter gifvetvis skulle ställa sig väsentligt högre än för en, som då skulle få till uppgift att tillgodose såväl kommunernas som stadsfastighetsägarnes kreditbehof.

Och öfverlämnas denna dubbla uppgift till *en* kreditanstalt, hvilket, på grund af hvad nyss anförts, vore det lämpligaste, torde man därvidlag kunna ställa sig så att säga på historisk grund.

Då nämligen städernas fastighetsägare icke lyckades vare sig vinna inträde i Allmänna hypoteksbanken eller få en särskild hypoteksbank, bildade de själfva en kreditanstalt, som under namn af Allmänna hypotekskassan för Sveriges städer den 17 november 1865 fick sitt reglemente af Kungl. Maj:t fastställt och till uppgift erhöi att anskaffa lån dels åt *hypoteksföreningar mellan fastighetsägare i städer* och stadslänkande samhällen och dels åt *kommuner*. Då Allmänna hypotekskassan, som ej i någon mån har till sitt syfte att tjäna något privatekonomiskt förvärfvsintresse, utan tvärtom afser att bereda sina låntagare så billiga och goda lånevillkor som möjligt, är liksom hypoteksbanken fotad på den solidariska ansvarigheten låntagarne emellan, *kommunerna dock undantagna*, skulle det ej för staten medföra någon risk, därest den ville understödja Allmänna hypotekskassan med en grundfond, sådan som hypoteksbanken erhållit. Då så är och på grund af hvad ofvan anförts, torde det vara lämpligt, att, om, som vi våga tro, det måste anses af behofvet påkalladt, att staten på ett eller annat sätt lämnar sin garanti åt en för kommunerna och städernas fastighetsägare upprättad kreditanstalt, Allmänna hypotekskassan för Sveriges städer får bli den grundstomme, kring hvilken denna anstalt uppbygges.»

Motiveringen till herr *Johanssons* motion är af följande lydelse:

»Vid innevarande riksdag hafva motioner väckts *dels* af herrar Trapp i Första Kammaren och Rune i Andra Kammaren om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående inrättande genom statens försorg af en allmän statsgaranterad lånekassa för rikets kommuner, *dels* af herr Hägglund i Första Kammaren om anslag för åvägabringande af utredning i fråga om upprättande af en hypoteksbank för rikets städer och med dem jämförliga samhällen, *dels ock* slutligen af herr Jeansson i Kalmar m. fl. i Andra Kammaren om skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning, under hvilka villkor Allmänna hypotekskassan för Sveriges städer skulle kunna af staten erhålla en grundfond å exempelvis trettio (30) millioner kronor i af staten utgifna räntebärande obligationer för att därigenom sättas i stånd att på fullt tillfredsställande sätt tillgodose kommunernas och fastighetsägarnes i städer och stadsliknande samhällen lånebehof.

I dessa motioner har på ett tydligt och öfvertygande sätt påvisats, att för ett effektivt ordnande af kommunernas och fastighetsägarnes i städer och med dem jämförliga samhällen kreditförhållanden statens understöd är af behovet påkalladt, liksom ock att detta understöd kan af staten lämnas utan någon uppoffring eller risk, om därför väljes den form, i hvilken staten tidigare lämnat hypoteksbanken sin garanti.

Om sistnämnda förhållande torde nog alla kunna vara ense, likasom ock därom att, på samma sätt som det förut pröfvats vara ett viktigt statsintresse att medelst statsgaranti åstadkomma billiga amorteringslån åt fastighetsägare på landet, det ock måtte vara ett lika viktigt statsintresse att medverka därtill, att rikets kommuner, landstingen däri inbegripna, samt fastighetsägare i städerna erhålla amorteringslån eller andra längre lån på fördelaktigaste villkor.

Däremot äro nog meningarna delade, när det gäller frågan, huruvida det skulle vara lämpligt att öfverlämna tillgodoseendet af kommunernas och nyss nämnda fastighetsägares kreditbehof åt *en* gemensam kreditanstalt eller åt *tvenne*.

För min del hyser jag visserligen den åsikten, att det väl skulle kunna genomföras att anförtro denna dubbla uppgift åt *en* kreditanstalt, och att det därvidlag vore mest praktiskt att utvidga och ombilda den anstalt, som redan enligt sitt reglemente har denna uppgift, nämligen Allmänna hypotekskassan för Sveriges städer, så att den, utrustad med statens garanti på samma sätt som hypoteksbanken, skulle kunna på ett fullt effek-

tivt sätt och vida bättre än hittills, då den varit i saknad af dylik garanti, tillgodose de berättigade låneanspråk, som på densamma kunna ställas.

Emellertid inser jag mycket väl, att mot detta sammanförande af två i många afseenden skilda grupper af låntagare vissa invändningar kunna göras, och tror jag därför det vara bäst att åt en af Kungl. Maj:t anordnad utredning öfverlämna besvarandet af frågan om lämpligheten af en gemensam eller två skilda kreditanstalter för kommunernas och stadsfastigheternas lånebehof.»

Frågans tidigare behandling i Riksdagen.

Frågan om inrättandet af en allmän låneanstalt för Sveriges kommuner har redan två särskilda gånger varit föremål för Riksdagens pröfning, som af herr Runes motion framgår, nämligen vid 1885 och 1907 års Riksdagar.

Vid behandlingen af herr Runes motion vid fjolårets Riksdag afgaf Andra Kammarens femte tillfälliga utskott, som fått densamma till sig hänvisad, i utlåtande n:o 3 följande yttrande: Då motionären afgifvit sitt förslag, har, såsom af motionen framgår, Allmänna hypoteksbanken föresväfvat honom som mönster. Det torde därför vid frågans utredande kunna vara af nytta att först något erinra om sistnämnda banks organisation. — Allmänna hypoteksbanken, stiftad år 1861, har till delägare samtliga landthypoteksföreningar i riket, hvilka i sin ordning äro sammansatta af de jordägare inom hvarje län, som önska erhålla hypotekslån. Hypoteksföreningarna hafva icke rättighet att själfva upptaga lån annat än genom Allmänna hypoteksbankens förmedling. Banken upptager lån mot obligationer och utlämnar amorteringslån till hypoteksföreningarna mot viss ränta och förvaltningsbidrag samt mot säkerhet af inteckning i hypoteksföreningsdelägarnas jordegendom. Till förstärkande af säkerheten och på så sätt åstadkommande af en billigare räntefot har statsverket till Allmänna hypoteksbanken öfverlämnat ett belopp af 30 millioner kronor uti sina 3 $\frac{1}{2}$ % obligationer. Dessa obligationer få icke tjäna till anskaffande af medel för bankens utlåningar, utan endast användas dels ifall det vid bankens utredning för infriande af dess förbindelser oundvikligen erfordras, dels då i följd af uraktlåten eller fördröjd inbetalning af hvad deläggande hypoteksföreningar för undfångna lån böra erlägga eller af annan anledning banken saknar egna för tillfället användbara tillgångar till fullgörandet af sina förbindelser mot sina långifvare. I sistnämnda fall är banken skyldig att senast inom två år åter fylla grundfonden, eventuellt genom uttaxering inom hypoteksföreningarna. Dessa

synas härigenom hafva iklädt sig en viss solidarisk ansvarighet. — Att det vore önskvärdt, att kommunernas lån, hvilkas belopp redan nu är högst afsevärdt och alltjämt stiger, kunde erhållas till billigare ränta, synes utskottet obestriddigt. Utskottet finner det äfven kunna ifrågasättas, att staten härvidlag, i likhet med hvad som sker med Allmänna hypoteksbanken, lämnar sitt stöd. Väsentliga olikheter äro emellertid rådande mellan kommunernas och jordägarnas upplåning. Under det sistnämnda låntagares förhållanden äro mera ensartade, erbjuda däremot de kommunala låntagarnas betydande skiljaktigheter. Det är tydligt, att landets största städer icke kunna beräknas behöfva betala lika hög ränta som de mindre kommunerna, och följden häraf skulle, i händelse en kommunal lånekassa kommer till stånd, blifva, antingen att lånekassan hade att utlämna lån till olika räntesatser eller ock att delägarskapet i kassan icke skulle blifva obligatoriskt utan helt och hållet frivilligt. Med afseende på de större städernas vana att själfva sköta sin till mycket stora belopp stigande upplåning och den lägre ränta, de i allmänhet kunna betinga sig, torde det senare alternativet företrädesvis böra ifrågakomma. Ju starkare en lånekassa kan blifva och ju billigare villkor den i följd däraf kan erbjuda sina låntagare, desto flera delägare kan den ock förvärfva, men detta bör i så fall ske på frivillighetens väg. — Den i § 15 af kungl. förordningen angående Sveriges Allmänna hypoteksbank föreskrifna uttaxering kan i vissa fall tänkas föranleda, att hypoteksforening får underkasta sig en högre uttaxering, ifall någon eller några af de betalningsskyldiga föreningarna icke förmå fullgöra sina andelar i uttaxeringen. Denna eventualitet, som ju knappast i verkligheten kan inträffa, torde dock ej ens få i teorien ifrågakomma för ett lånesystem, hvori kommuner äro delägare, utan lånekassan bör på sig taga den minimala risken af en eller annan kommuns eventuella oförmåga att fullgöra beslutad uttaxering. — Den farhåga, som Andra Kammarens tredje tillfälliga utskott vid 1885 års riksdag uttalat, att kommunerna genom den större lättheten att erhålla lån uti en kommunal lånekassa skulle frestas att alltför mycket skuldsätta sig, torde icke behöfva utgöra ett hinder för ifrågavarande förslags genomförande. Det måste ju alltid förutsättas, att kommunerna, innan de anmäla sig till erhållande af lån ur kassan, måste hafva erhållit Kungl. Maj:ts tillstånd därtill, hvarvid af den lånesökande äfven skall hafva an gifvits, till hvilket ändamål lånet skall användas. Äfven under nuvarande förhållanden möta för öfrigt ej svårigheter för en kommun att erhålla lån till skäligt belopp, om än räntan blifver högre än hvad man väntar kunna

blifva fallet med den föreslagna kommunala lånekassan. Någon väsentlig förändring uti kommunernas benägenhet att upptaga lån bör därför icke kunna vållas af den föreslagna kassan. — Hufvudsakliga, om ej enda skälet för den kommunala lånekassans tillkomst skulle vara att bereda låntagarna förmånen af en lägre räntefot. Det vill ock synas utskottet, som om detta mål med säkerhet skulle vinnas för en stor mängd af lånesökande kommuner, som ej tillhöra landets allra största städer, men hvilkas sammanlagda lånebelopp ändock uppgå till betydande summor. I första rummet beror detta naturligtvis på, huruvida statsverket stödjer företaget med sin kredit, något som väl icke vore otänkbart, då det antagligen icke vore förenadt med nämnvärd risk och då alla landets kommuner, som det önska, kunde blifva delägare i kassan. — Emellertid är den billigare räntefoten icke den enda fördel, som skulle vinnas genom den ifrågasatta lånekassan. Äfven åtskilliga omkostnader skulle därigenom besparas. Exempelvis borde en lånekassa i fråga om tryckning och försäljning af obligationer kunna betinga sig billigare villkor än en enskild lånesökande kommun. Å andra sidan måste naturligtvis kassans delägare ikläda sig ett visst förvaltningsbidrag till densamma, hvilket dock, ifall kassan vinner anslutning, icke borde blifva betungande. — Med anledning af det anförda föreslog utskottet, att Andra Kammarren ville, med bifall till motionen, för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida och på hvilket sätt en allmän lånekassa för Sveriges kommuner måtte kunna inrättas, samt, därest utredningen därtill gäfvit anledning, vidtaga de åtgärder, som för kassans bringande till stånd erfordrades. — Fyra af utskottets ledamöter reserverade sig mot beslutet, enär, enligt deras mening, motionären hvarken ådagalagt, att några svårigheter för närvarande mötte för kommunerna att erhålla lån på billiga villkor eller att den föreslagna lånekassan skulle härutinnan för kommunerna medföra några afsevärda fördelar. — Vid ärendets slutliga behandling i Andra Kammarren afslogs utskottets hemställan och den i ämnet väckta motionen efter votering med 153 röster mot 49.

Vid innevarande års riksdag hafva, förutom de till utskottet hänvisade motionerna, äfven tvenne andra motioner blifvit väckta, hvilka med frågan äga det nära sammanhang, att utskottet ansett sig böra här i korthet redogöra äfven för dem.

Sålunda föreslår herr *Hägglund* uti en inom Första Kammarerna väckt och för förberedande behandling till statsutskottet hänvisad motion, n:o 30, att Riksdagen måtte besluta till Kungl. Maj:t ingå med underdånig skrifvelse med begäran om utredning angående upprättandet för rikets städer och med dem jämförliga samhällen af en hypoteksbank, ordnad efter enahanda grunder som Sveriges Allmänna hypoteksbank. Denna bank skulle dock, enligt motionärens mening, hafva till uppgift endast ett ordnande af fastighetskrediten för de i motionen afsedda kommunernas fastighetsägare och sålunda ej för kommunerna såsom sådana, åtminstone ej i annat fall, än att dessa till äfventyrs sökte lån mot säkerhet i dem tillhöriga fastigheter.

Motioner vid innevarande års riksdag, som äga samband med de till utskottet remitterade. Herr Hägglunds motion.

Vidare föreslår herr Trapp, att Riksdagen ville besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning i afseende å inrättandet genom statens försorg af en kommunal låneanstalt, samt att Kungl. Maj:t ville snarast möjligt till Riksdagen inkomma med de yttranden och förslag, hvartill utredningen kan föranleda.

Vid behandlingen af motioner hvarom nu är fråga har utskottet delvis samarbetat med Första Kammarens tillfälliga utskott n:o 2.

Utskottets utlåtande.

Med anledning af hvad i de olika motionerna föreslagits, anser sig utskottet till en början böra lämna en kort öfversikt öfver kommunernas finanser. Utskottet har härvid följt statistiska centralbyråns senaste utredning härutinnan, hvilken utredning hänför sig till år 1904. Enligt densamma utgjorde vid nämnda års slut den sammanlagda kommunala skuldsumman för

Kommunernas lånebehof och sättet för dess fyllande.

A. landstingen	kr.	9,176,660	
B. landskommunerna	»	45,581,335	
C. stadskommunerna (jämfte därmed jämförliga köpingar):			
Stockholm	kr.	105,523,422	
Göteborg	»	34,901,550	
Malmö	»	22,885,577	
Norrköping	»	6,665,188	
Gäfle	»	10,049,871	
Öfriga städer	»	108,978,110	
20 köpingar	»	2,424,089	» 291,427,807
			<hr/>
	Summa kr.	346,185,802	

Dessa skuldbelopp motsvarades vid samma tidpunkt af följande tillgångssummor, nämligen för

A. landstingen:

egna tillgångar i fastigheter och inventarier	kr.	2,145,215	
egna tillgångar i fordringar, värdepapper och kontanta medel	»	5,177,591	
länslasarettens och kurhusens tillgångar i fastigheter och inventarier	»	15,735,639	
länslasarettens och kurhusens tillgångar i fordringar, värdepapper och kontanta medel	»	1,147,419	kr. 24,205,864

B. landskommunerna:

fastigheter och inventarier	»	78,291,738	
fordringar, värdepapper och kontanta medel	»	35,221,147	» 113,512,885

C. stadskommunerna (jämte därmed jämförliga köpingar):

fastigheter och inventarier	»	330,078,762	
fordringar, värdepapper och kontanta medel	»	83,492,425	» 413,571,187

Summa kr. 551,289,936

Härjämte är att märka, att, enligt gällande kommunallagar, kommunernas medlemmar äro till bestridande af utgifter, som utöfver en kommuns egna tillgångar kunna »till kommunens gemensamma gagn eller för särskilda dess behof» — sålunda jämväl till skulders betalande — erfordras, underkastade beskattning i enlighet med de i omförmälda lagar bestämda grunder.

Till belysning af skuldsättningens tillväxt må följande siffror meddelas:

A. landstingens skulder:

år 1899	kr.	5,401,848
» 1900	»	6,200,612
» 1901	»	6,343,528
» 1902	»	6,969,592
» 1903	»	8,134,686
» 1904	»	9,176,660

B. landskommunernas skulder:

år 1899	kr.	31,360,762
» 1900	»	33,837,386
» 1901	»	37,283,029
» 1902	»	40,563,060
» 1903	»	42,883,723
» 1904	»	45,581,335

C. stadskommunernas skulder:

år 1899	kr.	195,248,255
» 1900	»	211,836,807
» 1901	»	236,246,503
» 1902	»	262,319,726
» 1903	»	284,249,491
» 1904	»	291,427,807

Det lånebehof, som sålunda förefinnes, fylles till väsentlig del genom upplåning inom landet, om ock utländska lån därjämte förekomma. De största städerna, Stockholm och Göteborg, låna i regeln själfva direkt från utlandet, där de åtnjuta en kredit, som gör det möjligt för dem att betinga sig mycket förmånliga lånevillkor. Beträffande öfriga kommuner förekommer däremot dylik direkt upplåning från utlandet endast i mindre utsträckning.

Vid upplåning inom landet för kommunala behof torde de enskilda bankerna och bankaktiebolagen endast undantagsvis anlitas, utom i fråga om tillfälliga lån eller eljest lån på kortare tid.

I vida större utsträckning anlitas sparbankerna, särskildt för penningförsträckningar till landskommunerna.

I öfrigt utlämnas kommunlån till betydande belopp af postsparbanken, brand- och liförsäkringsbolagen samt de allmänna pensionskassorna och

andra dylika penninginrättningar äfvensom skogsallmänningsfonderna, hvarvid sålunda inhemska besparingar och inom landet samlade fonder göras fruktbärande.

Hvad särskildt postsparbankens utlåningsrörelse beträffar, inhämtas af den officiella statistiken rörande denna bank, att af dess tillgångar voro vid 1906 års utgång placerade i kommunlån mot skuldebref 13,525,445 kronor och i städers obligationer 14,885,944 kronor (nominellt belopp). Räntesatserna växlade för bägge slagen af lån mellan 3.5 à 3.6 0/0—5 0/0 (i ett enstaka fall 5 1/2 0/0).

*Allmänna
hypotekskas-
san för Sve-
riges städer.*

Upplåning utom landet för tillgodoseende af lånebehovet hos de kommuner, hvilka icke själfva uppträda på den utländska lånemarknaden, ombesörjes, utom af de vanliga affärsbankerna, hvilka dock endast i ringa utsträckning torde ägna sig häråt, äfven af Allmänna hypotekskassan för Sveriges städer. Enligt det för nämnda kassa gällande, af Kungl. Maj:t fastställda reglemente har kassan den dubbla uppgiften, *dels* att för hypoteksföreningar mellan fastighetsägare i rikets städer och köpingar äfvensom de stationssambhällen och andra platser, där på grund af Kungl. Maj:ts förordnande ordningsstadgan, byggnadsstadgan och brandstadgan för rikets städer gälla, ombesörja den upplåning, som erfordras för att åt dessa föreningar bereda medel till de lån, som af dem enligt fastställda grunder skola deras delägare tillhandahållas, och *dels* att för kommun, som erhållit Kungl. Maj:ts tillstånd att för kommunens allmänna behof upptaga amorteringslån, sådant lån anskaffa. I fråga om amorteringslån åt kommun förfares sålunda, att, sedan i den ordning, som föreskrifves i gällande författningar, beslut blifvit fattadt och af Kungl. Maj:t stadfästadt, att för kommunens räkning till dess allmänna behof skall upptagas lån, ställt på återbetalning genom årlig amortering under viss tid, hypotekskassan må, om dess tillgångar ej för hypoteksföreningars behof tagas i anspråk, meddela det sökta lånet emot kommunens förbindelse. För sådant lån tecknas kommun *icke* såsom delägare i kassan, hvars ansvariga delägare sålunda endast utgöras af de till densamma anslutna stadshypoteksföreningarna. Dessa föreningar ansvara, en hvar i mån af sin delaktighet i kassan för fullgörande af de förbindelser, kassan genom utgifna obligationer eller annorledes iklädt sig. Någon statsgaranti lik den, som kommit Sveriges allmänna hypoteksbank till del, förefinnes för närvarande icke.

Enligt utskottet tillhandakomna upplysningar var kassans ställning den 31 december 1907 följande:

Utelöpande obligationer	kr. 41,461,000: 00
Till deläggande hypoteksföreningar utlämnade lån (inclusive förskottslån kr. 67,123: 06).....	» 36,766,428: 06
Deläggande hypoteksföreningars amorteringsräkningar ...	» 4,526,142: 66
Amorteringslån till kommuner.....	» 7,389,165: 00
Amorteringsräkningar med kommuner.....	» 670,824: 35

Grundfonden utgjorde den $31/12$ 1907.....	kr. 2,312,650: 00
Reservfonden	» 879,711: 97
	kronor 3,192,361: 97

1907 års vinst utgjorde kr. 201,229: 95
 Härifrån afgår 5 % utdelning å
 grundfonden » 113,423: 20

Om återstoden	kr. 87,806: 75
lägges till grundfonden och reservfonden, utgöra kassans egna fonder alltså.....	kr. 3,280,168: 72

Den nominella räntan å lån, som från kassan utlämnats till kommuner, lärer under tidsperioden 1903—1907 med tillägg af förvaltningsbidrag i medeltal hafva uppgått till 4,4 à 4,5 %. Då emellertid förvaltningsbidraget under hela lånetiden är beräknadt å ursprungliga lånebeloppet, är den effektiva räntan större än anförda siffror utvisa.

Å inteckningslån, med eller utan amortering, har under samma tidsperiod lägsta räntan utan kapitalrabatt växlat mellan $4 \frac{1}{8}$ och $4 \frac{1}{2}$ %, hvartill kommer ett förvaltningsbidrag af $\frac{3}{8}$ % beräknadt under hela lånetiden å lånets ursprungliga belopp.

Hade emellertid kassan åtnjutit förmånen af statsgaranti för sina förbindelser, skulle otvifvelaktigt lånerörelsen, icke minst beträffande kommunlånen, hafva varit af vida större omfattning, helst räntesatserna då sannolikt kunnat hållas något lägre, än hvad under nuvarande förhållanden varit möjligt.

*Utskottets
motivering.*

För att bilda sig ett giltigt omdöme angående lämpligaste sättet för den eller de afsedda låneanstalternas organisation, vore det önskligt att kunna meddela en fullständig statistik öfver den utländska skuldsättningen i vårt land, särskildt den utländska obligationsskulden. Någon sådan finnes emellertid icke, hvarför utskottet endast kan återgifva de spridda statistiska uppgifter härom, som kunnat anskaffas, ehuru de enligt sakens natur äro ofullständiga och approximativa.

Svenska staten hade ännu 1857 ingen utländsk skuld. — Det första utländska obligationslånet upptogs 1835 af Bruksägarnes hypotekskassa, hvars exempel småningom efterföljdes af flera hypoteksföreningar och banker, så att beloppet af den i utlandet placerade svenska obligationsskulden utgjorde

den ³¹ / ₁₂ 1858.....	77,121,628 kr.	däraf statens	15,786,732 kr.
» 1860.....	110,000,000 »	» »	40,081,000 »
» 1865.....	200,000,000 »		
» 1870.....	240,000,000 »		
» 1876.....	300,000,000 »		
» 1880.....	420,000,000 »	» »	201,414,000 »
» 1885.....	600,000,000 »		

därvid det totala beloppet af utelöpande obligationer beräknats till 893,353,441 kr. (»Sveriges Nationalförmögenhet» af P. E. Fahlbeck 1890.)

Under åren 1886—1893 beräknades den utländska obligationsskuldens ökning till 58,499,674: 09 och dess minskning genom amortering med 26,029,000 kr.
och genom återköp med 27,699,800 »

Summa 53,728,800 kr.

hvarigenom den verkliga ökningen under denna tid endast utgjorde 4,770,874 kr. 9 öre och således den totala obligationsskulden den ³¹/₁₂ 1893 604,770,874: 09 kr. (»De hårda tiderna» 1895 af J. H. Palme.)

Enligt i Sveriges Riksbanks Statistiska afdelning upprättadt sammandrag, hvaraf utskottet benäget erhållit del, angående obligationslånens placering, uppgingo dessa till följande belopp:

		Kapitalbelopp	däraf i utlandet.
den ³¹ / ₁₂ 1906	Svenska Staten	420,852,000	kr. 365,123,000 kr.
»	Allm. Hypoteksbanken	279,848,000	» 140,000,000 »
»	Stockholms stad.....	111,398,500	» 88,512,000 »
»	Göteborg	44,864,000	» 38,602,000 »
»	Malmö	20,504,000	» 9,391,000 »
»	Öfriga städer	81,055,000	» 2,713,000 »
		<hr/>	
		Summa 958,522,500	kr. 644,341,000 kr.

hvertill komma dels:

den ³⁰ / ₃ 1908	Svenska statens 1907 års statslån	47,000,000	»
»	Stockholms stads lån	45,000,000	»
»	Hypotekskassans för Sveriges städer lån	33,000,000	»
»	dels Stockholms Intecknings Garanti-Bolags under dess verksamhetstid upptagna lån	81,000,000	»
		<hr/>	
		Summa 850,341,000	kr.

På grund af uppgifternas natur måste det ofvan angifna beloppet af i utlandet placerade obligationer anses såsom ett minimum. I detta belopp ingå icke de enskilda järnvägarnes obligationslån i utlandet, om hvilkas belopp utredning pågår, ej heller det utländska lån, som Sveriges Allm. Hypoteksbank nyligen upptagit å 15,000,000 francs mot egna obligationer, lika litet som andra enskilda industriella verk och inrätningars utländska obligationslån, som icke äro kända.

Emellertid synes på grund här af den utländska obligationsskulden sannolikt böra för det närvarande beräknas till omkring 1,000 millioner kronor. Till huru stort belopp hela skulden till utlandet uppgår för närvarande saknas material att bedöma.

Dessa obligationsskulder i utlandet anses emellertid kräfva en årlig annuitet — en tribut till utlandet — af omkring femtio (50) millioner kronor.

Det resultat, som statistiken, visserligen approximativt och ofullständigt, kunnat uppvisa i fråga om den utländska skulden i allmänhet och särskildt obligationsskulden synes utskottet icke locka till fortsättning i oförändrad riktning och takt, utan mana till försiktighet vid användande af den utländska krediten, där denna fortfarande finnes för det allmänna nödvändig och gagnelig.

Den eller de låneanstalter, som åsyftas i de här afsedda motionerna

och som alla äro ämnade att underlätta penninganskaffningen från utlandet för såväl kommuners som enskildes behof, synas därföre böra af staten understödjas *endast under förutsättning* att statens egen utländska upplåning och kredit icke däraf skadas samt att anstaltens organisation blir sådan, att den icke blott främjar upplåningen i utlandet, utan äfven befordrar upplåningen inom landet i den mån inhemskt kapital är tillgängligt. En annan nödvändig förutsättning synes vara, att för vinnande af erforderlig trygghet en viss *förmånsrättsordning* stadgas mellan olika lån, upptagna af en och samma kommun.

De låntagare, som i de till utskottets behandling öfverlämnade motionerna åsyftas, äro dels rikets kommuner och dels fastighetsägarna i städerna och med dem jämförliga samhällen. Det torde icke kunna bestridas, att, i det fall att för dessa bägge kategorier af låntagare ett oundgängligt och berättigadt lånebehof förefinnes, det äfven ligger i det allmännas intresse, att detta behof fylles på ett sådant sätt, att de i motionerna åsyftade önskemålen rörande bekväm och billig penninganskaffning uppnås. Till de berättigade lånebehofven höra enligt utskottets mening i främsta rummet kostnaderna för sådana arbeten, som skola gagna kommande generationer och som den nu lefvande icke ensam förmår bära. Kommunernas ekonomiska verksamhet är så nära sammanhängande med hela landets ekonomiska ställning, att staten med afseende å dem måste anses hafva ett omedelbart intresse af att deras verkliga penningbehof på fördelaktigaste sätt tillgodoses. Men äfven i fråga om fastighetsägarna i städerna och stadsliknande samhällen föreligger ett sådant, om också mera medelbart intresse från statens sida. Och då staten ansett sig böra med sin garanti understödja den jordäggande befolkningens behof af fastighetskredit, synes ett motsvarande behof för stadsbefolkningen, särskildt i en tid då städerna äro stadda i rask utveckling och bostadsbrist flerstädes gör sig märkbar, fordra, att äfven denna befolkning för sin fastighetskredit beredes samma förmån.

Däremot torde det, särskildt ur kreditsynpunkt, vara tvifvel underkastadt, huruvida det skulle vara lämpligt att, såsom i herr Runes motion förordas, upprätta en särskild anstalt uteslutande för fyllandet af kommunernas lånebehof. Detta skulle — under förutsättning att den redan befintliga, af staten understödda kreditanstalten för jordbruksfastigheter bibehölles oförändrad, och att därjämte en liknande anstalt för stadsfastigheter inrättades — leda därtill, att vårt land erhöles ej mindre än tre olika

offentliga kreditinstitut, hvilka vid sidan af riksgäldskontoret och riksbanken komme att uppträda på den utländska penningmarknaden. Tvifvelsutan skulle detta verka försvagande på krediten. Därtill kommer, att förvaltningskostnaderna för dessa skilda kreditanstalter gifvetvis skulle ställa sig väsentligt högre än för en gemensam. För öfrigt synes af ofvan intagna uppgift om obligationslånens placering framgå, att rikets samtliga städer, utom de tre största, hittills icke belånat sina obligationer i utlandet till större belopp än 2,713,000 kronor eller 3.3 % af deras hela obligations-skuld.

Ur det allmännas synpunkt vore det enligt utskottets mening riktigast, om uppgiften att tillgodose såväl kommunernas som lands- och stadsfastighetsägarnes kreditbehof kunde öfverlåtas åt en gemensam kreditanstalt, en *rikshypoteksanstalt*, hvartill möjligen Sveriges Allmänna hypoteksbank skulle kunna ombildas. Då emellertid en sådan anordning icke i motionerna föreslagits och densamma dessutom till äfventyrs kunde stöta på alltför stora svårigheter, särskildt med hänsyn till de olikartade grupper af låntagare, för hvilka anstalten skulle vara afsedd, finner utskottet sig böra, i närmare öfverensstämmelse med hvad herr Jeansson i sin motion uttalat, framhålla, att det måhända vore lämpligt, om den, äfven för tillgodoseende af kommuners lånebehof afsedda Allmänna hypotekskassan för Sveriges städer, såsom densamma nyligen i skrifvelse till Kungl. Maj:t begärt, kunde utvidgas och ombildas, så att den, utrustad med statens garanti på samma sätt som Allmänna hypoteksbanken, skulle kunna på ett fullt effektivt sätt tillgodose kommunernas och fastighetsägarnes i städer och med dem jämförliga samhällen lånebehof. Men jämväl andra sätt att under statens garanti ordna kreditväsendet för nu afsedda låntagare i motionernas syfte förtjäna gifvetvis att tagas under öfvervägande.

Då utskottet, såsom af det anförda framgår, vid frågans behandling trott sig finna, såväl att det tillsvidare torde vara för ofvan berörda kommuner och fastighetsägare i viss mån nyttigt och nödigt att vid behof fortfarande anlita utländskt kapital, som äfven att den utländska upplåning och konvertering, hvarom här är fråga, borde organiseras, bland annat så att icke staten och ett flertal låneanstalter må komma att samtidigt trängas med hvarandra på utländska börser, samt såvidt möjligt begränsas genom inhemsk upplåning och effektiv kontroll, anser sig utskottet kunna i hufvudsak tillstyrka den utredning, som mer än ofta eljest är nödvändig i denna vidt ingripande fråga.

Med anledning häraf får utskottet hemställa,

att Andra Kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse hos Kungl. Maj:t anhålla,

att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida och under hvilka villkor en eller flera hypotekskassor med grundfond af statsobligationer, tillhandahållna af staten, skulle kunna organiseras i ungefärlig öfverensstämmelse med motionärernas förslag, *eller* huruvida kreditväsendet för kommuner och fastighetsägare i städer och stadsliknande samhällen må kunna på annat sätt ordnas under statens medverkan; samt

att Kungl. Maj:t därefter ville till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill utredningen möjligen kan föranleda.

Stockholm den 12 maj 1908.

På utskottets vägnar:

ERNST HEDENSTIERNA.